

EUROPEISK STADGA OM LANDSDELS- ELLER MINORITETSSPRÅK

GER EN RÖST ÅT LANDSDELS- OCH MINORITETSSPRÅK

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Stadgan: ger en röst åt landsdels- och minoritetsspråk

ETT SPRÅK STÄRKS AV ATT ANVÄNDAS. ANVÄND DET, FÖRLORA DET INTE!

Många europeiska länder har inom sina gränser inhemska grupper som talar andra språk än det som majoritetsbefolkningen talar. Antalet personer som talar sådana landsdels- eller minoritetsspråk skiljer sig åt i hög grad, precis som deras juridiska status också gör de i olika staterna. Gemensamt för dem är att många har en osäker situation, om än i varierande grad.

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (fortsättningsvis "stadgan") är det enda fördraget i världen vars mål är att skydda och främja traditionella landsdels- och minoritetsspråk.

Ett språks tillbakagång kan stoppas och till och med vändas, något som syns i exempel tagna från många länder där yngre generationer lär sig och använder de språk som traditionellt talats av deras familjer och i deras landsdelar.

Dock gäller detta inte för alla europeiska språk. Faktum är att för vissa språk minskar antalet personer som talar dem stadigt. Om denna trend inte vänds leder det oundvikligen till ett utplånande av språk i områden där de historiskt har använts i århundraden och där de utgör en oskiljaktig del av landsdelars och minoriteters identitet.

LANDSDELS- ELLER MINORITETSSPRÅK

Stadgan gäller språk som skiljer sig från det språk som talas av majoritetsbefolkningen. Invandrarspråk och dialekter av det offentliga språket betraktas inte som landsdels- eller minoritetsspråk.

NIVÅER AV SKYDD

Stadgan har två olika skyddsnivåer. Del II, som är generell till sin natur, och del III, som tillhandahåller specifika regler för tillämpandet av principerna i del II. Stater måste ange för vilka språk de ska tillämpa del III, medan del II automatiskt gäller för alla landsdels- och minoritetsspråk som talas i landet.

SPRÅKANVÄNDNING I DET DAGLIGA LIVET

Stadgan ger tydliga riktlinjer om hur landsdels- eller minoritetsspråk ska skyddas och främjas i det dagliga livet. Stater uppmanas att tillhandahålla utbildning, tjänster som tryckta medier, radio, tv eller digitala medier, samt tjänster inom offentlig förvaltning på dessa språk.

FOKUS PÅ SPRÅKENS ANVÄNDNING

De som talar ett landsdels- eller minoritetsspråk spelar en viktig roll för att bevara sitt språk då det använder det praktiskt inom alla delar av det offentliga och privata livet. Bara genom att användas dagligen och aktivt kan ett språk leva och utvecklas.

BIDRAR TILL FRED OCH ÖMSESIDIG FÖRSTÅELSE

Skyddet för landsdels- eller minoritetsspråk och främjandet av deras användning står inte i konflikt med användningen av länders officiella språk eller behovet av att lära sig dem. Tvärtom ökar det förståelsen mellan olika samhällsgrupper.

Att erkänna ett språks och dess tillhörande kulturs värde är det bästa sättet, och ofta det enda, att integrera personer med olika språkliga och kulturella bakgrunder och att främja interkulturell förståelse mellan befolkningsgrupper.

GEMENSAMMA RAMAR FÖR EUROPAS LÄNDER

Stadgan är det enda internationellt bindande instrument som är inriktat på att skydda minoritetsspråk. Detta gagnar statsparterna genom att tillhandahålla gemensamma och internationellt erkända ramar för deras språkpolitik.

Stadgan visar, tillsammans med Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, på Europarådets långsiktiga engagemang för att skydda nationella minoriteter.

EN PLATTFORM FÖR SAMVERKAN MELLAN STATER OCH FRIVILLIGORGANISATIONER

Språkfrämjande policyer kan enbart tas fram i samverkan med de som talar de aktuella språken, och alla parter vinner på denna samverkan. Ett verkningsfullt tillämpande av stadgan och ett därmed följande gott främjande och skydd för landsdels- och minoritetsspråk är beroende av en nära dialog mellan myndigheter och civilsamhälle.

TILLSYN – ETT VIKTIGT MOMENT

Återkommande tillsyn av hur stater tillämpar stadgan säkerställer att detta fördrag förblir ett levande instrument som utvecklas. Redan under sina inledande faser leder tillsynsprocessen ofta till ökat medvetande hos myndigheter om eventuella brister i deras språkpolicyer. Den bidrar också till konstruktiva kontakter mellan myndigheter och de som talar de aktuella språken. Kontakter skapas även mellan olika språkgrupper.

STADGANS EFFEKTER

Många förbättringar gjordes under de inledande stegen av stadgans tillämpning. Andra kvarstående problem har lösts senare. Stadgan är en stöttepelare som skapats för att skydda och främja alla språk, och som möjliggör för dem att utveckla och stärka Europas språkliga mångfald.

Stadgans process

3 HUVUDSAKLIGA AKTÖRER DELTAR:

- Europarådet
- staten
- frivilligorganisationer/representanter för de som talar språket

EN KONSTRUKTIV DIALOG

Stadgan är ett fördrag framtaget av Europarådet och tillsynen av dess tillämpning utförs i två steg. Under det första steget är det landet själv som rapporterar om stadgans tillämpning. Det andra steget bygger på tillsyn utförd av en oberoende expertkommitté utsedd av Europarådets ministerkommitté.

I tillsynsprocessen involveras alla parter: Europarådet, nationella myndigheter och frivilligorganisationer/representanter för de som talar språket. Detta skapar ett forum för kontinuerlig dialog för alla parter och ger dem som talar språket en viktig position i tillämpningsprocessen.

STATEN

Staten skriver under och ratificerar stadgan och fattar beslut om olika egna åtaganden.

Under året efter ratificeringen lägger staten fram sin första rapport om den politik som förts i enlighet med del II av stadgan och de åtgärder som vidtagits för att tillämpa de åtaganden i del III som staten har accepterat. Uppföljningsrapporter läggs fram med fem års intervall. Efter 2,5 år läggs även en rapport efter halva perioden fram, vilken innehåller information om tillämpningen av ett begränsat antal rekommendationer för omedelbart åtgärdande (RIA - recommendations for immediate action), sedan en reform som genomfördes 2018. Staterna tar normalt fram rapporter i samråd med representanter för de som talar landsdels- eller minoritetsspråken. Detta tillvägagångssätt rekommenderas med eftertryck, eftersom det ökar den ömsesidiga förståelsen och i många fall, bidrar till att finna lösningar på viktiga frågor.

Staternas rapporter publiceras på stadgans webbplats.

Europarådet kan arrangera seminarier eller möten för att bistå staten i att förbereda sig för ratificering av stadgan. Staten kan också å sin sida arrangera möten för att förbereda sina rapporter och som en del av processen med att sprida dessa rapporter. Sådana seminarier eller möten kan även arrangeras som en del av informationsutbyten rörande expertkommitténs granskningsrapport och de rekommendationer som antagits av Europarådets ministerkommitté.

FRIVILLIGORGANISATIONER/REPRESENTANTER FÖR DE SOM TALAR SPRÅKET

Frivilligorganisationer och andra representanter för de som talar de berörda språken bjuds in, vid valfritt tillfälle, för att informera staten och Europarådet(genom stadgans sekretariat) om frågor som berör stadgans tillämpning. De erbjuds även att aktivt delta i att förbereda rapporter som läggs fram av staten.

Under den tillsynsprocess som följer efter att statens rapport lagts fram hålls samråd med frivilligorganisationer och andra representanter för de som talar språket. Dessa kan även ta initiativet i denna process genom att aktivt upplysa sekretariatet om problem med stadgans tillämpande.

EXPERTKOMMITTÉN

Återkommande tillsyn av hur stater tillämpar stadgan utförs också av expertkommittén. Den granskar alla rapporter som läggs fram av en stat och lägger själv fram en utvärderingsrapport för Europarådets ministerkommitté.

Organ eller organisationer som är lagenligt formade i staten kan upplysa expertkommittén om angelägenheter rörande åtaganden som staten gjort.

Vid framtagandet av utvärderingsrapporten efter fem år besöker vanligtvis representanter för kommittén staten för att samla in information från ansvariga myndigheter och representanter för de som talar det aktuella språket (platsbesök). Detta tillvägagångssätt säkerställer att fördraget fortsatt är ett levande instrument som utvecklas.

MINISTERKOMMITTÉN

Ministerkommittén lägger baserat på expertkommitténs granskning fram rekommendationer till staten efter varje granskningsomgång. Ministerkommitténs rekommendationer är stadgans mest officiella instrument. Stater reagerar ofta snabbt på dessa rekommendationer, vilket inverkar på deras policyer.

EN TRANSPARENT PROCESS

Stadgans process är transparent. Statsrapporter, utvärderingsrapporter, rapporter efter halva tiden om tillämpningen av RIA från expertkommittén, samt ministerkommitténs rapporter finns alla på Europarådets webbplats och är tillgängliga för alla.

Stadgan i ett nötskal

STADGANS STRUKTUR

DEL I

Stadgans omfattning definieras i del I.

DEL II

Stadgans "anda" uttrycks i del II. Dess grund är erkännandet av stadsdels- eller minoritetsspråk som ett uttryck för kulturell rikedom. Bestämmelserna i del II gäller för alla språk med traditionell närvaro i staten.

DEL III

Staten pekar uttryckligen ut de språk som ska omfattas i de mer detaljerade klausulerna i del III. För varje språk åtar sig staten att tillämpa minst 35 av de 68 villkoren.

DEL IV

Den tillsyn som är en viktig del i stadgans process, och andra frågor rörande tillämpningen, definieras i del IV.

DEL V

Stadgans ikraftträdande och frågor rörande signering och ratificering definieras i del V.

DEL II

PRINCIPER OCH MÅL SOM ÄR TILLÄMPLIGA FÖR ALLA SPRÅK

Del II i stadgan berör alla landsdels- eller minoritetsspråk med traditionell närvaro i en stat, oavsett om staten har valt ut språket för att skyddas enligt den mer detaljinriktade del III.

Del II:s grundprinciper

- Stadgans själva grund är erkännandet av landsdels- eller minoritetsspråk som ett **uttryck för kulturell rikedom,** samt behovet av **bestämda** åtgärder för att främja dessa språk. Många stater som har skrivit under stadgan skyddar och främjar nu språk som tidigare inte ens var erkända som en del av deras kulturella och språkliga arv.
- Stadgan kräver också att stater **respekterar det geografiska område** där landsdels- eller minoritetsspråk hör hemma. I praktiken tillämpas stadgan exempelvis om stater planerar att flytta administrativa gränser på sätt som påverkar landsdels- eller minoritetsspråk negativt.
- En av stadgans grundprinciper är att språk inte enbart ska begränsas till den privata sfären. Användningen av ett språk måste uppmuntras också i **det offentliga livet**. Baserat på denna princip har stater och lokala

- myndigheter skapat nya domäner för språkanvändning inom alla sektorer i det offentliga livet, exempelvis utbildning, administration, rättsväsende, media och ekonomi.
- **Utbildning** på alla nivåer är avgörande för alla språks utveckling. Stadgan kräver att stater tillhandahåller lämpliga former och resurser för undervisning och studier i alla dess landsdels- eller minoritetsspråk. Därmed har förbättringar i många fall gjorts i att tillhandahålla utbildning på ett språk, eller i att erbjuda undervisning i språket som ett studieämne, inbegripet de språk som inte är skyddade enligt den mer detaljerade del III i stadgan.
- Stadgans anda är att söka positiva och konstruktiva lösningar för utvecklingen av språk. Detta kräver ett **främjande av ömsesidig förståelse** mellan alla språkgemenskaper inom ett land, oavsett om det gäller de som talar majoritetsspråket, landsdelsspråk eller minoritetsspråk. Inbegripande av respekt, förståelse och tolerans i förhållande till språk står i centrum för stadgan. Stadgan kräver även tydligt att stater förbjuder alla former av obefogad åtskillnad, uteslutande, begränsning eller företräde i användandet av språk.
- Massmediernas roll är avgörande för främjandet av ömsesidig förståelse och respekt för andra och deras kulturer och språk. Stadgan kräver att stater uppmuntrar massmedierna att sträva mot detta mål.
- I många fall har talarna av ett landsdels- eller minoritetsspråk en besläktad stat där språket också talas, många gånger som det dominerande språket. Stadgan kräver att stater aktivt främjar **utbyte över landsgränser**. Detta kan gälla många olika typer av utbyten, exempelvis tillgänglighet till medier, kulturella kontakter eller samarbete för att skapa ett utbildningsprogram för ett språk.

DEL III

MÖJLIGHET ATT VÄLJA MELLAN 68 ÅTGÄRDER INOM SJU OMRÅDEN AV DET OFFENTLIGA LIVET

Del III i stadgan inbegriper 68 åtgärder för att stöda de språk som utsetts för skydd enligt denna del. För varje språk ska minst 35 åtaganden från minst sex områden inom det offentliga livet tillämpas. Emellertid har staterna i enlighet med stadgans anda valt att göra mer än endast minimala åtaganden för de flesta av språken. Följande är de faktiska resultaten av detta förhållningssätt.

Utbildning

- Talare av ett språk kan skicka sina barn till en skola som erbjuder utbildning helt och hållet på deras språk, eller åtminstone lär ut deras språk som ett ämne, på alla aktuella nivåer: från förskola till universitet.
- Staten är förpliktigad att tillhandahålla denna utbildning samt att säkerställa att lärarna har adekvat utbildning.

Domstolar

- Talare av ett språk kan använda sitt eget språk om de framträder i en domstol, utan extra kostnader för tolkning eller översättning.
- Staten måste säkerställa att dokument på det aktuella språket är giltiga i en domstol.

Möten med myndigheter

- Talare av ett språk kan fylla i formulär och sköta korrespondens med myndigheter på sitt eget språk, och de kan använda sitt namn och ortsnamn på sitt eget språk, och deras språk används på skyltar.
- Staten måste säkerställa att den inom sin förvaltning har kompetens för att bemöta invånare på deras respektive språk.

Medier

- Talare av ett språk har tillgång till radio- och tv-kanaler eller reguljära program sända på sitt språk genom statliga eller privata etermedier, de kan läsa nyhetstidningar och nyheter på nätet och de har också tillgång till audiovisuella tjänster på minoritetsspråk.
- Staten är skyldig att stödja etermediesändningar på minoritetsspråk som en del av de offentliga etermedietjänsterna, eller att uppmuntra privata etermedieaktörer att inkludera sådana tjänster, och att stöda andra medieproduktioner på lämpligt sätt, exempelvis på internet.

Kulturaktiviteter

- Talare av ett språk har tillgång till kulturaktiviteter, bibliotek och böcker utgivna på sitt språk, och språkets terminologi utvecklas.
- Staten åtar sig att uppmuntra och ge ekonomiskt stöd till kulturaktiviteter av olika slag samt att säkerställa att representanter för språket deltar i planeringen av kulturaktiviteter.

Ekonomiskt och socialt liv

- Talare av ett språk kan använda sitt språk då de söker socialt stöd och vård, och användning av språket uppmuntras inom alla delar av det ekonomiska livet
- Staten är skyldig att på arbetsplatser eliminera alla begränsningar för användning av ett språk, såvida dessa inte är uppenbart försvarliga av praktiska skäl.

Utbyten över landsgränser

- Talare av ett språk har tillgång gränsöverskridande tv och radio, gemensamma kulturaktiviteter eller andra fördelar av öppna gränser mot grannländer där deras språk används
- Staten åtar sig att stöda gränsöverskridande aktiviteter, om så krävs genom överenskommelser med grannländer.

Stadgan kan göra skillnad i det dagliga livet

På ett flertal sätt påverkar stadgan ställningen för landsdels- eller minoritetsspråk i det dagliga livet.

TALARNA AV ETT SPRÅK HAR EN AVGÖRANDE ROLL ATT SPELA

Det är viktigt att förstå stadgans natur som en process i skyddet och främjandet av landsdels- eller minoritetsspråk. Rollen för den dagliga användaren av språket som skyddas i stadgan är avgörande i denna process. Ett språks framtid beror på dess dagliga användning i det privata och offentliga livet, till exempel i val rörande utbildning, medieanvändning och kulturaktiviteter. Det är beroende av en tydlig vilja att när så är möjligt använda landsdels- eller minoritetsspråket inom förvaltningen och i möten med myndigheter. Utan denna dagliga insats är andra ansträngningar fruktlösa.

Här följer några få exempel på hur stadgan har gjort skillnad för människor i deras dagliga liv:

- har möjlighet att lära sig och tala sitt språk i skolan
- har möjlighet att fylla i officiella formulär på sitt språk
- har gatuskyltar och ortnamn på sitt språk
- lyssnar på radio, ser på tv eller läser nyheter på sitt språk
- åtnjuter en rik kultur i alla dess former, med litteratur, teatrar, konserter, festivaler och videofilmer på sitt språk, och som avspeglar den egna kulturen

PÅ STADGANS WEBBPLATS FINNER DU:

- den fullständiga texten för Europeiska stadgan för landsdels- eller minoritetsspråk och den förklarande rapporten
- listan över stater som har skrivit under och ratificerat stadgan
- listan över språk som stadgan tillämpas för
- alla staters periodiska rapporter, expertkommitténs utvärderingsrapporter och Europarådets ministerkommittés rekommendationer till staterna
- länkar till ytterligare källor och litteratur om stadgan
- riktlinjer för myndigheter om hur periodiska rapporter sammanställs
- nyheter och information om tillämpningen av stadgan
- databasen HUDOC-ECRML
- en video om stadgans effekter

www.coe.int/minlang

Framtagen av Europeiska stadgan för landsdels- eller minoritetsspråk i samverkan med kommunikationsdirektoratet

© Foton: Europarådet, Sametinget, Shutterstock

Europarådets europeiska stadga för landsdels- eller minoritetsspråk är det enda fördraget i världen vars mål är att skydda och främja traditionella språk i landsdelar och nationella minoriteters språk. Stadgan ger tydliga riktlinjer om hur dessa språk ska användas i det dagliga offentliga livet.

Sekretariatet för Europeiska stadgan för landsdels- eller minoritetsspråk

Europarådet
F-67075 Strasbourg Cedex
minlang.secretariat@coe.int

www.coe.int/minlang

PREMS 202426

SWE

www.coe.int

Europarådet är kontinentens ledande organisation för de mänskliga rättigheterna. Det består av 46 medlemsstater, inklusive samtliga medlemmar av Europeiska unionen. Alla medlemsstater i Europarådet har undertecknat den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen), ett fördrag som syftar till att skydda de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatsprincipen. Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) övervakar genomförandet av Europakonventionen i medlemsstaterna.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE